

Charakteristický trend súčasnej architektúry: dezideológia

Budúcnosť dezideologickej spoločnosti

Mário Regec

Forma života, a teda aj bývanie sa stále mení na základe obrazu spoločnosti. Na základe potrieb jej členov (buď reálnych – jedlo, teplo, sex... alebo vsugerovaných – nákup značkového oblečenia, ochrana pred útokom imperialistov zo skazeného kapitalistického sveta, pykanie za hriechy akoukoľvek formou, aby sme neskončili po smrti v diablových rukách...), a teda, aj na základe propagandy jej vodcov. Po stáročia sa menili ideológie, ktoré predurčovali vývoj spoločnosti. **Ale čo, ak sa ideológia stratí?**

V stredoveku bolo hlavnou ideológiou náboženstvo. Veľmi jednoduchá forma nadvlád. Nadprirodzené sily, ktorým negramotní poddaní absolútne podliehajú v obave o svoj život po smrti (krásny oxymoron) a Vatikánska stolica sprostredkujúca Boha, ktorá nikým nemôže byť súdená a, samozrejme, nikdy sa nemýli.

Po Veľkej francúzskej revolúcii sa ideológiou stala sloboda prejavu, zrušenie absolutistickej moci... Revolúcia by však zrejme nebola možná, ak by nebola vrstva buržoázie, bohatých mešťanov, ktorí chceli rozšíriť svoju moc a podnikáť, ale nemali na to právo a menej známej, ale o to dôležitejšej podpory buržoázie Veľkou Britániou, ktorá to geniálne zinscenovala a krásne sa zbavila nekonečného nepriateľa. Zrazu mali ľudia moc voľby svojich reprezentantov. Tvrdá sila sa voči „poddaným“ prestala používať a ideológia bola viac potrebná ako kedykoľvek predtým. Socialisti, demokrati, republikáni, strany katolíkov, národnostných menšín... Dokonca to dospelo k takým extrémom ako vznik anarchistickej strany, ktorá v súčasnosti kandiduje vo Francúzsku. Vznikli aj „sociálne experimenty“, kde propaganda mala takú moc, že iné ideológie boli potlačené, ako aj u nás do roku 1989, ale ukázalo sa, že predstava slobodnej voľby je pre človeka veľmi dôležitá, možno dôležitejšia ako voľba samotná a jej následky.

Populizmus zdôrazňujúci problémy nás bez ich reálnych riešení s jediným cieľom zaujať a získať si dav v deň D. A keď sa tvár opozera, tak sa vymení. Veď nemôže stále fungovať rovnaká reklama, spoločnosť sa mení a treba sa jej prispôbovať. Ale čo, ak to trvá až príliš dlho? Čo, ak sú ľudia už príliš veľakrát sklamaní? Čo, ak už žiadna tvár neuspokojí dav? Potom nastane to, čo nám naznačovali Raymond Aron, Daniel Bell a Seymour Lipset – **dizideologizácia**. Nastáva obdobie, v ktorom ideológia ako falošné vedomie zaniká. Veď ideológia, podobne ako náboženstvo, mohla byť akokoľvek dobrá, vždy sa skončila rovnako. Slúžila na manipuláciu ľudí a upevňovanie moci.

Čo sa deje teraz?

So stratou ideológie a celospoločenského cieľa sa do popredia dostávajú individuálne ciele. Je to proces,

ktorý postihol rovnako kapitalizmus ako socializmus, ale pre jeden z nich bol nezlučiteľný. Možno mal Raymond Aron skutočne pravdu a kapitalizmus a socializmus sú dvoma odlišnými verziami toho istého typu sociálneho systému, ktorý je orientovaný na akumuláciu majetku. Pohoršovať sa nad smerovaním spoločnosti, či sťažovať sa nie je namieste, dezideologizáciu ruka v ruke s materiálnym individualizmom treba chápať skôr ako prirodzenú evolúciu. Neskutočná chamtivosť spejúca k morálnemu úpadku. Cieľom zrazu nie je spokojný život na istej úrovni, ale cieľ je neurčený, je nekončený. Cieľ je VIAC. Spýtajte sa businessmana alebo politika, aký má cieľ, aké má číslo: 2, 3, 10, 15 miliónov? On vám číslo nedá, lebo cieľom je VIAC. Psychológ by to označil za diagnózu, my to voláme osobný progres v spoločnosti.

Budúcnosť?

V šesťdesiaty rokoch ľudia na sto percent vedeli, že v roku 2000 budú chodiť na dovolenky na Mesiac. Boli toho plne médiá, obálky časopisov. V osemdesiatych rokoch sa mesačné dovolenky zmenili na pohodlné užívanie si s rodinou a všetko ostatné spravia za vás domáce roboty. V roku 2011 ak sa človeka spýtate, ako si predstavuje budúcnosť, odpovie vám **neviem**. Spoločenská nestabilita a morálny úpadok sa vyhrotili k osobnej bezradnosti človeka bez stability a viery v lepšiu budúcnosť. „Lepšie nebude, lepšie už bolo.“ **Človek bez budúcnosti a bez cieľa tužiaci po množstve pre pocit bezpečia**. Takto by som definoval jednu z najpočetnejších množín našej spoločnosti. Tú, ktorá si hovorí úspešná alebo aspoň v úspech verí. Architektúra ako odraz spoločnosti sa vykresluje aj „vdaka hlavným predstaviteľom“ ideológie peňazí. Stačí sa pozrieť na mohly, ktoré sa stavajú v Dubaji, bez akejkoľvek nadväznosti na okolie. Žiaden urbanizmus, žiaden organizmus mesta. Ja som najdôležitejší a toto je môj hrad. Ďalší príklad je mrakodrap BIGU, na ktorom je zobrazená tvár vysoká 32 poschodí. Keď to zazrel jeden z arabských šejkov povedal, že presne taký chce, ale bude na ňom jeho tvár. V Bratislave máme napríklad najvyššiu budovu Tower 115 s obrovskými iniciálami Jakobičiča a Tkáčiča – ďalšiu mohyla reprezentujúcu moc.

Autoideológia sa prejavuje aj v umení. Existuje množstvo štýlov diametrálne odlišných, ako keby každý mal mať svoj štýl a pritom všetky sú zabalené do igelitky s názvom moderna. Každý umelec chce byť originál, identifikovať sa na trhu. Svet je rýchly, a keď chceš byť úspešný, musíš byť ešte rýchlejší.

Ďalšou skupinou sú konzervatívni ľudia, pre ktorých je svet taký rýchly, že sa radšej vracajú k tradíciám. Je zaujímavé, že zatiaľ, čo väčšina politických

a filozofických zmien, ktoré nastali po dlhšom období rovnakého smerovania, prichádzala s novými smermi, ktoré boli široko podporované verejnosťou s nádejou na lepšiu budúcnosť. Pokiaľ sú spoločenské zmeny príliš radikálne alebo majú negatívny vplyv na život ľudí (vojny, politická nesloboda, hospodárske krízy...), ľudia majú tendenciu uchýľovať sa k tradičným hodnotám, v ktorých vidia stabilitu. Podobný vplyv majú na spoločnosť príliš časté zmeny v umeleckom smerovaní. Mnoho smerov, ktoré pôsobia súbežne. Keďže laická verejnosť si ťažšie hľadá ideál, radšej sa prikloní ku konzervatívnym ideálom, v ktorých vidí oporu. Aj preto v súčasnej „populárnej“ architektúre vidíme historizujúce prvky.

Ďalším dôvodom je problém kultúrnej identity. Zatiaľ čo svetové tendencie napredujú smerom ku globalizácii, mnohí ľudia si uvedomujú absenciu prvkov svojej kultúry. Strácajú svoju kultúrnu identitu a snažia sa to kompenzovať. Následkom čoho je aj súčasný rozmach zrubových stavieb vo vidieckych sídlach na Slovensku, ako aj v rekreačných oblastiach.

Tí menej materiálni, spirituálne založení, „väčší looseri“, či ako ich nazveme – jednoducho tí, čo sa s autoideológiou nestotožňujú, zväčša hľadajú oporu vo viere. V posledných rokoch sa rôzne formy náboženstiev, pseudonáboženstiev a siekt rozšírili ako huby po daždi. Bezradní ľudia, ktorí sú zvyknutí na to, že príde „vodca“, ktorý im povie, čo majú robiť a čo sa stane zajtra, sa nechávajú viesť po **diamantovej ceste**. Veď aké ľahké je žiť, keď viete, že nie ste len ekonomický otrok vlastnej krajiny a tam hore vás niekto miluje. Ak viete, že akékoľvek zlo, ktoré spravíte, môžete oľutovať a hriechy budú odpustené. Ak viete, že budete žiť naveky. Získate to, po čom tužili všetci vládovia a alchymisti snažiaci sa o výrobu elixíru mladosti. Čo viac by ste mohli chcieť? Stačí len uveriť a všetko je zrazu krásne.

Vrátim sa k ideológii a populizmu. Keď som sa jedného z francúzskych voličov anarchistickej strany pýtal, či si myslí, že anarchisti vážne budú vládnuť, odpovedal, že si je vedomý, že je to utópia. Moc v rukách ľudí, ktorí už radšej veria v neskutočné. Nie je toto ten pravý čas na **iluzivnosť** v architektonickom prejave? Možno predmodernisti ako Gaudí a secesné hnutia majú v súčasnosti väčšie opodstatnenie a boli by lepším obrazom spoločnosti ako pred sto rokmi.

Príspevok bol napísaný ako esej k predmetu Trendy modernej architektúry a urbanizmu.

Mário Regec

študent 5. ročníka Fakulty architektúry STU